

**MAXSUS EHTIYOJGA EGA BOLALARNI O'QITISH
JARAYONIDA PSIXOLOGIK QO'LLAB-QUVVATLASHNING
SAMARALI YO'LLARI**

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Pedagogika fakulteti

Psixologiya yo'nalishi 112-guruh talabasi

Narzullayeva Maftuna Murod qizi

Email: 777malifiselta.777@gmail.com

Tel raqami: 998939481211

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maxsus ehtiyojga ega bolalarni o'qitish jarayonida psixologik yordam va qo'llab-quvvatlashning ahamiyati, asosiy yo'nalishlari hamda samarali metodlari yoritilgan. Inkluziv ta'lim tizimi sharoitida psixolog, o'qituvchi va ota-onalar hamkorligining o'rni tahlil qilinadi. Maqolada bolalarning individual psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda o'qitish va ijtimoiy moslashtirish jarayonining ilmiy asoslari keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *maxsus ehtiyoj, psixologik yordam, qo'llab-quvvatlash, inkluziv ta'lim, korreksion pedagogika, reabilitatsiya, individual yondashuv.*

Kirish

Hozirgi kunda ta'lim tizimida har bir bola, uning jismoniy, aqliy yoki emotsional holatidan qat'i nazar, sifatli ta'lim olish huquqiga ega. Shu nuqtai nazardan, maxsus ehtiyojga ega bolalarni o'qitish va ularni ijtimoiy hayotga moslashtirish jarayonida psixologik qo'llab-quvvatlash muhim o'rin tutadi.

Asosiy qism:

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimida inkluziv yondashuvni joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori bu borada muhim hujjatlardan biridir. Mazkur hujjat bolalarni teng imkoniyatlar asosida o'qitish va rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish vazifasini belgilab beradi.

1. Maxsus ehtiyojga ega bolalar va ularning psixologik xususiyatlari
Maxsus ehtiyojga ega bolalar deganda jismoniy, aqliy, hissiy yoki ijtimoiy rivojlanishida muayyan cheklovlarga ega bo'lgan, lekin to'g'ri yondashuv orqali o'z imkoniyatlarini namoyon eta oladigan shaxslar tushuniladi.

Bu bolalarning psixologik rivojlanishi sekinroq kechishi, diqqat va xotira hajmining pastligi, emotsional barqarorlikning yetarli emasligi yoki muloqotda qiyinchiliklar mavjud bo'lishi mumkin. Shu sababli ularga o'qitish jarayonida maxsus yondashuv, ya'ni korreksion-pedagogik va psixologik yordam zarur.

2. Psixologik qo'llab-quvvatlashning asosiy yo'nalishlari

Maxsus ehtiyojga ega bolalarni o'qitishda psixologik yordam quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

Emotsional qo'llab-quvvatlash: bolalarda o'ziga ishonch, xavfsizlik va qabul qilinganlik hissini shakllantirish;

Motivatsiyani rivojlantirish: o'qishga bo'lgan qiziqishni rag'batlantirish, muvaffaqiyatni qadrlashga o'rgatish;

Ijtimoiy moslashuvni ta'minlash: jamoa bilan muloqot, do'stona munosabatlar, hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirish;

Ota-onalar bilan hamkorlik: oilaviy muhitda psixologik qo'llab-quvvatlashni davom ettirish;

Pedagogik jamoaga maslahat berish: o'qituvchilarga bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olgan holda dars o'tish bo'yicha yo'l-yo'riq ko'rsatish.

3. Psixologik yordamning samarali metodlari

Psixologik qo'llab-quvvatlashda quyidagi usullar o'z samarasini beradi:

Art-terapiya – rasm chizish, musiqa, raqs, plastilindan ishlash orqali ichki hissiyotlarni ifodalash;

O'yin terapiyasi – o'yin orqali bolani ijtimoiy va emotsional jihatdan rivojlantirish;

Relyaksatsiya mashqlari – stress va qo'rquvni kamaytirish, ijobiy ruhiyatni shakllantirish;

Kognitiv-behavioral yondashuv – ijobiy fikrlash, xulqni boshqarish, o'zini baholashni o'rganish;

Guruhli mashg'ulotlar – ijtimoiy muloqot va jamoada o'z o'rnini topish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Ushbu metodlar nafaqat bolaning psixologik holatini yaxshilaydi, balki ularning o'qishga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi, ijtimoiy faolligini kuchaytiradi.

4. O'qituvchi, psixolog va ota-onaning hamkorligi

Maxsus ehtiyojga ega bolalar bilan ishlashda uch tomonlama hamkorlik — o'qituvchi, psixolog va ota-onaning birgalikdagi faoliyati juda muhimdir.

Psixolog bolaning individual rivojlanish xaritasini tuzadi, o'qituvchi esa shu asosda ta'lim dasturini moslashtiradi. Ota-ona esa uy sharoitida bolani ruhiy jihatdan qo'llab-quvvatlab boradi. Ana shunda bola o'zini jamiyatning to'laqonli a'zosi sifatida his etadi.

5. Inkluziv ta'lim va kelajak istiqbollari

Bugungi kunda O'zbekistonda inklyuziv ta'lim tizimi bosqichma-bosqich rivojlanmoqda. Maktablarda maxsus sinflar, logoped, defektolog va psixologlar faoliyat yuritmoqda.

Kelgusida maxsus ehtiyojli bolalar uchun innovatsion ta'lim texnologiyalarini joriy etish, onlayn qo'llab-quvvatlash markazlarini tashkil etish, o'qituvchilarning psixologik tayyorgarligini oshirish zarur.

Bunday yondashuv orqali har bir bola o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etish, jamiyatda o'z o'rnini topish imkoniga ega bo'ladi.

Xulosa:

Maxsus ehtiyojga ega bolalarni o'qitishda psixologik qo'llab-quvvatlash — bu nafaqat ta'lim jarayonining bir qismi, balki insonparvarlik

tamoyillariga asoslangan ijtimoiy zaruratdir. Psixologik yordam bola shaxsini rivojlantirish, o'ziga ishonchni shakllantirish, jamiyatga moslashish va ijtimoiy integratsiyani ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Inklyuziv ta'limni rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori, 2021 yil.
2. Xolmatova N. Maxsus pedagogika va psixologiya asoslari. — Toshkent: "Fan va texnologiya", 2020.
3. Raxmonova D. Inkluziv ta'lim tizimida psixologik xizmat faoliyati. — Samarqand, 2022.
4. Vygotskiy L.S. Defektologiya asoslari. — Moskva, 1991.
5. UNESCO. Inclusive Education: Guidelines for Policy and Practice. — Paris, 2023.
6. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi ma'lumotlari — <https://xtv.uz>